

Lægeurternes historie – Muséet i Sansepolcro i Italien

Af *Alba Granizio*

I den historiske by Sansepolcro i Italien er der et museum, som fortæller historien om helbredende urter, alger, planter og rødder igennem århundreder. Navnet Sansepolcro betyder 'den hellige grav'. Man mener nemlig, at to munke fra Det Hellige Land byggede et lille kapel præcis her for at bevogte de Hellige Relikvier, som de medbragte fra Jerusalem. Sansepolcro har en rig kultur- og kunsthistorie, som knytter sig til nogle af Renæssancens kendte skikkelser såsom matematikeren Luca Pacioli, der var ven med Leonardo da Vinci og maleren Piero della Francesca, også kaldet Pietro di Santo Sepolcro.

Lægeurternes stigende betydning

I Italien er der en stigende interesse for lægende planter og deres traditionelle anvendelse, som der er blevet skrevet meget om gennem tiderne. Som følge af den stigende interesse i dag, bliver der skrevet og diskuteret mere og mere om disse planters anvendelse og betydning nu og i fremtiden. Ikke nok med at de medicinske planter er kommet på mode, de er frem for alt blevet en god økonomisk forretning. I Danmark ser man også en stigende interesse.

Selv om mange af de lægende planter er uskadelige, findes der andre, som kan fremkalde kraftige og alvorlige allergier

eller ligefrem være direkte giftige. Der er således et stigende behov for, gennem pålidelige kilder, at kunne dokumentere historien bag og virkningen af disse naturens gaver. I Italien findes der museer, som udelukkende er tilegnet de medicinske og lægelige planter. Museerne er ofte tilknyttet et universitet, men kan også være private institutioner.

De første livsformer

Gennem studier af gamle herbarier kan man udlede, at de første livsformer på jorden var *Spirulina* alger, som kan dateres 3 milliarder år tilbage. Som stamfader til alle andre planter havde alger hverken rødder eller blomster og frugter, men de indeholdt klorofyl, som er det stof, der giver planter farve og sørger for iltproduktionen. *Spirulina* algen er meget rig på sporstoffer, salt, mineraler og vitaminer, som gør den velegnet til brug i mange forskellige fødevarer. I dag findes den både i pulverform, piller og kapsler og bliver betragtet som et fødevaretilskud af høj kvalitet.

Blandt de ældste træer og planter, som findes endnu i dag, kan nævnes fyr og cypres. For ca. 65 millioner år siden kom muskatnød, kanel og kamfer, og for fem millioner år siden fik vi hør, anis, fennikel og jordbær. Belladonna fik vi for 2,5 millioner år siden og derefter opstod ingefær og kardemomme. For omkring 10.000 år siden vinder en kultur

frem, hvor man begynder, at studere urtemedicin – fitoterapia.

Museet i Sansepolcro

I det antikke bibliotek på Aboca Museet findes der en usædvanlig samling af værdifulde gamle bøger, der behandler emner relateret til brugen af og historien om de medicinske planter. Takket være disse dybdegående og nøjagtige studier har det været muligt at genskabe den historiske udvikling for nogle af de medicinske planter.

Museet breder sig over fem etager, og når man går op ad de brede trapper, kan man på væggene iagttage de interessante botaniske tavler med urter, som

Tærring af urter (©Alba Granizio)

er blevet behandlet, forarbejdet og opbevaret på museets store bibliotek. I de forskellige sale er gulvene dækket af værdifulde orientalske tæpper med mønstre, som viser urterne. Disse mønstre vævet ind i tæpperne var en måde at katalogisere urterne på. I en anden sal opbevares herbalistens arbejdsredskaber, som var og stadig er mortere. Disse mortere har fra gammel tid fulgt apotekeren. I disse mortere kunne man ved hjælp af en pistil bearbejde de urter, som man ville omdanne til pulver. De første var lavet af sten, siden blev de også lavet af marmor, alabast, træ, jern, sølv, glas, elfenben og porcelæn. Der er også en sal, som er dedikeret til keramik, hvor der er udstillet farmaceutiske krukker af forskellig slags, såsom kander, vaser, krus og flasker, som er kunstnerisk udsmykket.

Der findes også vægte, hvor den ældste er dateret tilbage til 3.000 år før vor tidsregning. I glasskabe er det muligt at se mange andre typer af vægte, som tilhører museet. Effekten af naturmedicinen er afhængig af ingrediensernes mængde og derfor nøjagtigheden af afmålingen. Derfor er vægtene og deres nøjagtighed af stor betydning.

Det historiske rum er dedikeret til ur-

terne og til de tekster, som udgør den botaniske medicinske og lægelige viden fra fortiden. I virkeligheden repræsenterer herbariet videnskaben om botanik, medicin og kunst. Amanuensis lavede i hånden kopier af både teksterne og tegningerne af planterne. Det ældste herbarium tilhørte lægen Mitridate, som var kendt for sin store viden om gift. I Vesten er et af de ældste herbarier Materia Medica af Discoride, græker, men adopteret som romer, og samtidig med kejser Nero.

På væggene hænger portrætter af mange af fortidens læger, med beskrivelser af den historiske periode de levede i. Billeder dedikeret til Leonardo da Vinci, som – selv om han både kendte til og eksperimenterede meget med urter, heriblandt gurkemeje, aloe, safran og valmueblomster – forblev fjende med alkymisterne og de remedier de fremstillede.

En meget stor sal er dedikeret til urter. Når man kigger op mod loftet, opdager man, at der hænger store mængder af medicinske planter – hver enkelt med en navneseddel. Indsamlingen og den rigtige opbevaring af disse urter var værdifuld viden. Hemmelighederne om hvor, hvornår og hvilke teknikker de brugte til indsamlingen er blevet omhyggeligt bevaret. Der har gennem tidene været ekstreme ritualer forbundet med disse metoder, som fik udøverne til at fremstå som egentlige hekse, og mange blev forfulgt under inkvisitionen.

De gamle apoteker

Apoteket var arbejdspladsen, hvor apotekeren fremstillede sine salver og cremer og solgte dem. Men det var også center for viden om den gamle medicin. Der ses ovne og destillationsapparater såvel som mortere, indsamlede urter og de importerede krydderier. Opdagelsen af destillering af alkohol omkring år 1000 gav muligheden for at behandle urterne i mere og mere komplicerede derivater. De farmaceutiske former i 1600-tallet var blandt andet destillat af olier, afkog, udtræk, gelatine, konserves og piller.

Fytokemisk laboratorium

Denne sal indeholder historien om farmaci fra 1800-tallet. Farmaceuten fremstillede urtemedicinelle kremer med henblik på videresalg. På væggene hænger værdifulde medaljesamlinger, som understreger udviklingen af den nye far-

maci. Med videnskabsmanden Antoine Laurent Lavoiser (1743-1794) blev grunden lagt for den moderne kemi. Mellem utallige nye vegetabiliske aktive stoffer på denne tid, kan nævnes kinin, koffein, morfin og salicylsyre; sidstnævnte er grundlaget for nutidens aspirin. Imellem de uorganiske stoffer kan nævnes kloroform, jod, brom og magnesiumcitrat.

Giftcellen

For enden af gangen finder man giftcellen. Et lille rum, med en gitterlåge, som bliver låst med en nøgle. Man ser indskriften på latin: "Cave atra venena", som betyder "pas på den dødelige gift". Grækerne fremstillede skarntyde-giften til de dødsdømte, som eksempelvis tog livet af Sokrates. Hamlets far blev slået ihjel ved at få saften af bulmeurt holdt i øret. Opbevaring af giftene kræver den største forsigtighed. Selv i dag har apotekere gift bag lås og slå.

1800-tallets apotek

Bag en lille dør kommer man til 1800-tallets apotek. Medikamenterne bliver opbevaret i keramiske beholdere, i glaskrukker og æsker af træ – alle med forklarende oprindelige etiketter. Oppe under loftet lægger man mærke til en krokodille og et skildpaddeskjold. Ifølge Mayaernes mytologi voksede der ud af krokodillens skelet lægeurter, som var nyttige for mennesker.

Den terapeutiske anvendelse af skildpadden kan føres tilbage til 3. århundrede før Kristus og bruges den dag i dag. Deres tilstedeværelse bekræfter brugen af produkter af animalsk oprindelse, omend marginal.

Øverst oppe på væggene står to sætninger, som indbyder til at reflektere over menneskets fremtid og nødvendigheden af at påtage sig arbejde med forskning og studiet inden for det medicinske botaniske område. Skriften siger følgende:

"De lægelige urter er en af naturens kræfter skabt for alle levende væsener, og Homo Sapiens kan, hvis han ønsker det, i naturen finde midler imod alle sine dårligheder".

Det kan varmt anbefales at besøge dette museum og se det historiske centrum i Sansepolcro. Det er en helt særlig oplevelse, som alle der holder af Italien og har interesse for naturprodukter bør unde sig selv.

Alle foto forfatteren.